

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՐՈՇՈՒՄ

«15»մարտի 2021 թվական

N 220-Ն

ք.Ստեփանակերտ

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԲՈՒՍԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ԵՎ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2018 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի N 350-Ն ՈՐՈՇՈՒՄՆ ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԱԾ ՃԱՆԱԶԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 41-րդ հոդվածը և ղեկավարվելով Արցախի Հանրապետության Նախագահի 2017 թվականի սեպտեմբերի 25-ի ՆՀ-108-Ն հրամանագրով սահմանված կարգի 3-րդ և 5-րդ կետերով Արցախի Հանրապետության կառավարությունը **որոշում է**.

1. Հաստատել Արցախի Հանրապետությունում բուսաբուծության համալիր զարգացման ծրագիրը՝ համաձայն հավելվածի:

2. Արցախի Հանրապետության էկոնոմիկայի և գյուղատնտեսության նախարարությանը՝ տնտեսական տարին ավարտելուց հետո՝ մեկամսյա ժամկետում Արցախի Հանրապետության կառավարություն ներկայացնել հաշվետվություն՝ կատարած աշխատանքների և իրականացրած միջոցառումների մասին:

3. Ուժը կորցրած ճանաչել Արցախի Հանրապետության կառավարության 2018 թվականի մայիսի 11-ի «Արցախի Հանրապետությունում բուսաբուծության համալիր զարգացման ծրագիրը հաստատելու մասին» N 350-Ն որոշումը:

4. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակմանը հաջորդող օրվանից:

«Հաստատում եմ»

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ

Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Հավելված
Արցախի Հանրապետության կառավարության
2021 թվականի մարտի 15-ի
N 220-Ն որոշման

**ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԷԿՈՆՈՄԻԿԱՅԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

**ԾՐԱԳԻՐ
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԲՈՒՍԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱԼԻՐ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ**

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- 1. ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԲՈՒՍԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ (ԱՅՍՈՒՀԵՏ՝ ԾՐԱԳԻՐ) ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ**
- 2. ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ**
- 3. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ**
- 4. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ**

1. ԾՐԱԳՐԻ ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Գյուղատնտեսությունը երկրի պարենային ապահովության և անվտանգության ապահովման գլխավոր ոլորտն է և ընդհանուր ռազմավարության մեջ այն ունի առանցքային դեր: Նպատակային քաղաքականության իրականացման ու առկա ներուժի լիարժեք օգտագործման շնորհիվ հնարավոր է որոշակիորեն լուծել բնագավառում ծագած մի շարք խնդիրներ:

2. Երկրում գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությունը բարձր մակարդակի հասցնելու և մթերքների առատություն ապահովելու գործում կարևոր նշանակություն ունի գյուղատնտեսության վարման գիտականորեն հիմնավորված համալիր միջոցառումների մշակումը:

3. Քաղաքականությունը պետք է նպատակաուղղվի գյուղատնտեսական ծագում ունեցող արտադրանքի արտադրության ծավալի աճին, ներմուծվող արտադրանքը տեղական արտադրանքով փոխարինելուն, նոր տեխնոլոգիաների ներդրմանը, որոնք պահանջում են պետական աջակցության տարբեր մեխանիզմների կիրառում: 2020 թվականին բուսաբուծության զարգացման նպատակով հողօգտագործողներին տրամադրվել է 11 666,2 կիլոգրամ արևածաղկի, 417 611,5 կիլոգրամ կտավատի, 22 638,0 կիլոգրամ սոյայի, 159 487,0 կիլոգրամ հնդկացորենի, 38 853,6 կիլոգրամ եգիպտացորենի, 112 563,0 կիլոգրամ սիսեռի, 188 180,0 կիլոգրամ ոլոռի, 18 900,0 կիլոգրամ ոսպի, 5 000,0 կիլոգրամ լոբու, 36,0 կիլոգրամ սորգոյի, 15 508,0 կիլոգրամ առվույտի և 204 158,0 կիլոգրամ կորնգանի սերմեր: Հանքային պարարտանյութերից տրամադրվել է 516 050,0 կիլոգրամ ֆոսֆորական և 516 050,0 կիլոգրամ կալիումական պարարտանյութեր: Արդյունքում ցանվել է 1 923,8 հեկտար արևածաղիկ, 5 384,9 հեկտար կտավատ, 299,0 հեկտար սոյա, 1 175,3 հեկտար հնդկացորեն, 2 377,3 հեկտար եգիպտացորեն, 701,8 հեկտար սիսեռ, 549,2 հեկտար ոլոռ, 90,0 հեկտար ոսպ, 50,0 հեկտար լոբի, 3,0 հեկտար սորգո, 638,0 հեկտար առվույտ և 930,7 հեկտար կորնգան: Անհատույց ֆինանսական աջակցություն է տրամադրվել բանջարեղեն և կարտոֆիլ մշակողներին: Աջակցության ծավալը կազմել է բանջարեղենի և կարտոֆիլի համար 190131000,0 ՀՀ դրամ գումար՝ 633,77 հեկտարի դիմաց: Անհատույց ֆինանսական միջոցներ է տրամադրվել նաև ջերմատնային տնտեսությամբ զբաղվող թվով 179 տնտեսավարողների, աջակցության ծավալը կազմել է 16 627 600,0 ՀՀ դրամ գումար ընդհանուր 54 875 քմ-ի դիմաց: Ծրագրի իրականացման արդյունքում 2019 թվականի համեմատ 2020 թվականին ավելացել են շուրջ 1.6 անգամ սոյայի, 2.5 անգամ սիսեռի, 4.6 անգամ ոլոռի ցանքատարածքները: Շրջանառության մեջ է դրվել լոբու մշակությունը:

4. Արցախի Հանրապետությունում բուսաբուծության համալիր զարգացման ծրագրում օգտագործվող հիմնական հասկացություններն են՝

1) բազմամյա տնկարկ՝ այգիներ, անկախ նրանց տարիքից, այդ թվում՝ պտղա- հատապտղային տնկարկների բոլոր տեսակները (ծառեր և թփեր)։

2) տնկի (այսուհետք՝ տնկի)՝ նուռ, խաղող, խնձոր, տանձ, սերկևիլ, զկեռ, կեռաս, բալ, սալոր, հոն, արևելյան խուրմա, ընկույզ, տխիլ, թուֆ, թուզ, ազնվամորի, մոշ և այլ պտղատեսակ։

3) բանջարաբուսության մշակաբույսեր (այսուհետ՝ բանջարաբուսության մշակաբույսեր)՝ պոմիդոր, պղպեղ, սմբուկ, վարունգ, սոխ, սխտոր, կաղամբ, գազար, բազուկ, լոբի, կարտոֆիլ, կանաչեղեն, ձմերուկ և սեխ.

4) դաշտավարություն՝ երկրագործության ճյուղ, որը գլխավորապես զբաղվում է պարենային, ինչպես նաև թելատու և կերային դաշտային բույսերի մշակությամբ.

5) գարնանացան մշակաբույսեր (այսուհետ՝ գարնանացան մշակաբույսեր)՝ ոլոռ, սիսեռ, ոսպ, արևածաղիկ, սոյա, կտավատ, հլածուկ, հնդկացորեն, եգիպտացորեն և սորգո.

6) կերային խոտաբույսեր (այսուհետ՝ կերային խոտաբույսեր)՝ առվույտ, ռայգրաս, կորնգան.

7) ջերմոցային տնտեսություն՝ բանջարանոցային մշակաբույսերի աճեցման համար նախատեսված ջեռուցվող կամ չջեռուցվող լուսաթափանց ծածկոցով կառույց.

8) ցանքաշրջանառություն՝ գիտականորեն հիմնավորված, ժամանակի և միևնույն հողատարածության վրա գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և ցելերի հերթափոխություն:

5. Գյուղատնտեսական որոշ մշակաբույսերի տեղական արտադրության ծավալներն ապահովում են ինքնաբավության ցածր մակարդակ և առաջնահերթ խնդիրը դրանց ցանքատարածությունների, արտադրության ծավալների ավելացումն ու ինքնաբավության մակարդակի հետագա բարձրացումն է, մասնավորապես, դա վերաբերում է յուղատու և ընդեղեն մշակաբույսերին, բանջարեղենին, հնդկացորենին, եգիպտացորենին, կերային խոտաբույսերին և ծխախոտին: Հանրապետության բնակչությանը սննդամթերքով ապահովվածության, ինչպես նաև սպառողական շուկայի հագեցվածության հարցում հատուկ տեղ է տրվում նաև պտղաբուծությանը:

6. Առաջնահերթ խնդիր է սեփական արտադրության հաշվին տեղական վերամշակող ընկերությունների կողմից մթերվող պտղատեսակների մրցունակության բարձրացումը, մթերման ծավալների ու արտադրվող արտադրանքի ավելացումը, անասնակերով ապահովվածության մակարդակի բարձրացումը, արտահանման համար մատակարարվող թարմ և վերամշակված պտուղների ծավալների ավելացումը, ինչպես նաև նոր աշխատատեղերի ստեղծումը, որը բխում է նաև հանրապետության գյուղատնտեսության ռեսուրսային ներուժի լիարժեք օգտագործման անհրաժեշտությունից:

7. Արցախի Հանրապետության կառավարության կողմից հողօգտագործողներին տրամադրվող պետական աջակցության շարունակական ծրագրերը նպաստում են տևականորեն չմշակված վարելահողերի շրջանառության մեջ ներգրավմանը, նոր այգիների հիմնադրմանը, բազմամյա տնկարկների և գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ագրոտեխնիկական միջոցառումների բարելավմանը, ցանքատարածությունների, համախառն բերքի, գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտների ավելացմանը և տնտեսական աճի ապահովմանը:

8. Ծրագրով ներկայացվում են Արցախի Հանրապետությունում բազմամյա տնկարկների, գարնանացան մշակաբույսերի, բանջարաբուսության կուլտուրաների, ջերմատնային տնտեսությունների և ծխախոտի մշակման տարածքների ավելացման խթանմանն ուղղված իրականացվելիք միջոցառումները և ակնկալվող արդյունքները:

2. ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

9. Դաշտավարության մեջ չափազանց կարևոր է ցանքաշրջանառության կիրառումը և ցանքատարածքների կառուցվածքի բարելավումը: Մեկ տեսակի կուլտուրայի տևական մշակությունը նույն դաշտում իջեցնում է բերքատվության մակարդակը: Դաշտավարության մեջ առանց մշակաբույսերի հաջորդափոխություն սահմանելու, հնարավոր չէ լուծել հողերի բերրիության ապահովման և կայուն բերքի ստացման խնդիրները: Ցանքաշրջանառությունը միայն մշակաբույսերի և ցեղերի հաջորդականություն չէ, այլև ագրոտեխնիկական միջոցառումների համալիր, հողի մշակում, պարարտացում, հողատարման կանխարգելում, որոնց նպատակն է գյուղատնտեսական բույսերից կայուն և բարձր բերք ստանալը: Ժամանակն այն գործոնն է, երբ ցանքաշրջանառության մեջ ընդգրկված մշակաբույսերը և ցեղերը նույն դաշտում հաջորդում են մեկը մյուսին, իսկ տարածությունը՝ երբ յուրաքանչյուր դաշտում եղած մշակաբույսերը կամ ցեղերը տվյալ ժամանակաշրջանում զբաղեցնում են որոշակի դաշտեր:

10. Ցանքաշրջանառության մեջ ճիշտ ընտրված մշակաբույսերի մշակությունը բարելավում է հողի ֆիտոսանիտարական վիճակը, պաշտպանում է էռոզիայից, ավելացնում է օրգանական նյութերի քանակը և բարելավում ֆիզիկական հատկությունները: Այդ առումով յուղատու և ընդեղեն մշակաբույսերի, հնդկացորենի, եգիպտացորենի, կերային խոտաբույսերի, ծխախոտի, բանջարեղենի և կարտոֆիլի մշակությունը կարևորվում է ցանքաշրջանառության լավագույն բաղադրիչ լինելու, պարենային որոշ մթերքների ինքնաբավության մակարդակի բարձրացման, անասնակերերի կայուն բազայի ստեղծման տեսանկյունից, իսկ ոռոգման կաթիլային համակարգերի կիրառումն ապահովում է մշակվող պտղատեսակների մրցունակության բարձրացումը, մթերման ծավալների ու արտադրվող արտադրանքի ավելացումը:

11. Ծրագրի նպատակներն ու խնդիրներն են՝

1) բարձրացնել պտղաբուծության ճյուղի արդյունավետությունը, ապահովել երկրի բնակչության կարիքները հայրենական արտադրության թարմ և վերամշակված պտուղներով, խթանել արտաքին շուկաներում ինքնաբավության կարիք ունեցող պտուղների (նուռ, խաղող, խնձոր, տանձ, սերկևիլ, զկեռ, կեռաս, բալ, սալոր, հոն, արևելյան խուրմա, ընկույզ, տխիլ, թուֆ, թուզ, ազնվամորի, մոշ և այլն) արտադրությունը, նվազեցնել ներմուծումը և ավելացնել արտահանման ծավալները:

2) ինտենսիվ պտղաբուծության զարգացման խթանման միջոցով իրականացնել պտղաբուծության աշխարհագրության ընդլայնման քաղաքականություն:

3) ապահովել վերամշակող ձեռնարկությունների համար անհրաժեշտ քանակությամբ հումք, այդ վերամշակող ձեռնարկությունների զարգացմամբ և քանակական աճով ապահովել դրանց կողմից օգտագործվող հումքի պահանջարկի բարձրացումը:

4) գարնանացան մշակաբույսերի բերքի ինքնաբավության մակարդակի բարձրացումը, կերային խոտաբույսերի բերքի ապահովվածությունը, սպառման համար անհրաժեշտ ներկրման քանակի նվազեցումը.

5) ցանքաշրջանառության կիրառմամբ գարնանացան մշակաբույսերի, կերային խոտաբույսերի ցանքատարածությունների ու համախառն բերքի ծավալների և գյուղատնտեսությամբ զբաղվող տնտեսավարող սուբյեկտների եկամուտների ավելացումը.

6) տարեկան մշակվող հողատարածքների ավելացումը, ագրոտեխնիկական միջոցառումների ժամանակին կատարումը, ցանքաշրջանառության ապահովումը, բարձր ծլունակությամբ սերմերի օգտագործումը, ցանքի նորմաների պահպանումը:

3. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

12. Ծրագրով նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

1) տնկիների արժեքի մասնակի սուբսիդավորում.

2) գարնանացան մշակաբույսերի սերմերի արժեքի մասնակի սուբսիդավորում.

3) բանջարաբոստանային մշակաբույսերի մշակությամբ զբաղվող անձանց անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրում.

4) ջերմատնային տնտեսությամբ զբաղվող անձանց անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրում.

5) ծխախոտի մշակությունից ստացված բերքի իրացման (մթերման) դիմաց լրավճարի տրամադրում.

6) կարկտապաշտպան ցանցերի տեղադրման դեպքում անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրում:

13. Սույն ծրագրի շրջանակներում պետական աջակցությունը կտրամադրվի այն անձանց, որոնք չունեն գյուղատնտեսության ոլորտում ծագած հարաբերություններից բխող նախորդ տարիներից կուտակված չմարված պարտավորություններ (հողի հարկ, վարձավճար, մատակարարված ոռոգման ջրի դիմաց պարտք, Արցախի Հանրապետության գյուղի և գյուղատնտեսության աջակցության հիմնադրամի (այսուհետ՝ հիմնադրամ) հանդեպ ժամկետանց պարտքեր), որը հավաստվում է համապատասխան փաստաթղթով:

14. Արցախի Հանրապետության էկոնոմիկայի և գյուղատնտեսության նախարարությունը (այսուհետ՝ նախարարություն) համակարգում և վերահսկում է ծրագրով նախատեսված միջոցառումների իրականացման գործընթացը:

15. Տեղական ինքնակառավարման մարմինները (Ստեփանակերտ քաղաքում՝ նախարարությունը), հիմք ընդունելով նախարարության կողմից սահմանված ժամկետները, ընդունում են գարնանացան մշակաբույսերի, կերային խոտաբույսերի, բանջարաբոստանային մշակաբույսերի, ջերմատնային տնտեսությամբ և այգեգործությամբ զբաղվող հողօգտագործողների հայտերը: Հայտերի հետ միաժամանակ տեղական ինքնակառավարման մարմիններին (Ստեփանակերտ քաղաքում՝ նախարարություն) են ներկայացվում համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող գյուղատնտեսական նշանակության տարածքների նկատմամբ սեփականության, վարձակալության կամ անհատույց օգտագործման իրավունքի

պետական գրանցման վկայականների (այսուհետ՝ վկայական), իսկ վերաբնակեցման տարածքներում վկայականի բացակայության դեպքում՝ համայնքի ղեկավարի կողմից տրված համապատասխան տեղեկանքի և անձնագրերի պատճենները: Տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ընդհանրացնում և շրջանների վարչակազմեր են ներկայացնում իրենց կողմից հաստատված տեղեկանք՝ նշելով հողօգտագործողի անունը, ազգանունը, հայրանունը, անձնագրային տվյալները, վկայականի համարը և դրանց մշակության համար նախատեսված տարածքների մակերեսները՝ կցելով նաև հայտերի, վկայականի կամ համապատասխան տեղեկանքի պատճենները: Համայնքների վարչական սահմաններից դուրս գտնվող պետական սեփականություն համարվող գյուղատնտեսական նշանակության տարածքների վարձակալները փաստաթղթերը ներկայացնում են համապատասխան շրջանի վարչակազմի աշխատակազմի գյուղատնտեսության բաժին:

16. Տնկիների արժեքի մասնակի սուբսիդավորում՝

1) Արցախի Հանրապետության սեփականության, վարձակալության և անհատույց օգտագործման իրավունքով հատկացված տարածքներում նվազագույնը 0,5 հեկտար (ամբողջական հողատարածքում), իսկ առավելագույնը 10 հեկտար մակերեսով հողատարածքում ավանդական և ինտենսիվ մշակության տեխնոլոգիաներով այգի հիմնադրելու դեպքում իրականացվում է հողօգտագործողների կողմից սեփական միջոցներով ձեռք բերված տնկիների արժեքի մասնակի սուբսիդավորում՝ առավելագույնը մեկ տնկիի դիմաց 1000 ՀՀ դրամ՝ համաձայն N 1 աղյուսակի.

2) ծրագրից օգտվելու պարտադիր պայման է հանդիսանում նվազագույնը 0,5 հեկտար (ամբողջական հողատարածքում) իսկ առավելագույնը 10 հեկտար մակերեսով հողատարածքում այգի հիմնադրելու նպատակով հայտի ներկայացումը, այդ հողատարածքն ոռոգման ջրով ապահովված լինելը՝ (բացառությամբ 500 մետր և ավելի բարձր գոտիներում հիմնադրելու դեպքում), համայնքի վարչական սահմաններից դուրս գտնվող, պետական սեփականություն համարվող գյուղատնտեսական նշանակության տարածքների դեպքում՝ շրջանի վարչակազմի, իսկ համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող գյուղատնտեսական նշանակության տարածքների դեպքում՝ համայնքի ղեկավարի կողմից տրված տեղեկանքը կատարված տունկի մասին.

3) սույն կետի 2-րդ ենթակետում նշված տեղեկանքը ստորագրում է նաև համապատասխան շրջանի համայնքը սպասարկող գյուղատնտեսը.

4) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերը ընդհանրացնում և 2 փուլով՝ մինչև յուրաքանչյուր տարվա մայիսի 1-ը և դեկտեմբերի 1-ը նախարարություն են ներկայացնում սույն կետի շրջանակներում ընդգրկված հողօգտագործողների վերաբերյալ տեղեկությունները՝ համաձայն N 2 աղյուսակի.

5) սույն կետով սահմանված տնկիների արժեքի մասնակի սուբսիդավորման նպատակով նախարարի հրամանով ստեղծվում է հանձնաժողով.

6) հանձնաժողովը Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերի կողմից պտղատու և (կամ) հատապտղատու այգիներ հիմնադրած հողօգտագործողների մասին տեղեկությունների ներկայացման վերջնաժամկետից հետո, ուսումնասիրում է ներկայացված

փաստաթղթերը, ստուգում դրանց ճշտությունը, ընդհանրացնում և հիմնադրամ է ներկայացնում դրական եզրակացություն ստացած այգի հիմնադրած հողօգտագործողների ցանկը՝ նշելով հողօգտագործողի տվյալները և սուբսիդավորման չափը՝ պետական աջակցության տրամադրման գործընթացն ապահովելու նպատակով:

7) սույն ծրագրի ֆինանսավորումն իրականացվում է յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեով այդ նպատակով նախատեսված միջոցներով:

17. Գարնանացան մշակաբույսերի սերմերի արժեքի մասնակի սուբսիդավորում՝

1) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչական սահմաններում սեփականության, վարձակալության և անհատույց օգտագործման իրավունքով հատկացված վարելահողերում նվազագույնը 0,5 հեկտար (ամբողջական հողատարածքում) մակերեսով հողատարածքում յուղատու և ընդեղեն մշակաբույսեր, հնդկացորեն, եգիպտացորեն և սորգո մշակելու համար հողօգտագործողների կողմից ձեռք բերված մշակաբույսերի սերմի դիմաց տրամադրվում է անհատույց ֆինանսական աջակցություն՝ 1 հեկտարի համար սահմանված համապատասխան քանակությամբ սերմի արժեքի 70 տոկոսի չափով (բացառությամբ եգիպտացորենի, որի համար սահմանվում է սերմի արժեքի 50 տոկոսի չափով) համաձայն N 3 աղյուսակի:

2) բազմամյա կերային խոտաբույսերի մշակության յուրաքանչյուր տարվա նոր ցանքի դեպքում մեկ հեկտարի դիմաց կտրամադրվի 50 000 ՀՀ դրամի չափով անհատույց ֆինանսական աջակցություն:

3) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերը ընդհանրացնում և մինչև յուրաքանչյուր տարվա հունիսի 1-ը նախարարություն են ներկայացնում ցանք կատարած հողօգտագործողների ցանկը, ձեռք բերված սերմի դիմաց անհատույց ֆինանսական աջակցություն ստանալու նպատակով՝ կցելով սերմի հավաստագրի, ներմուծումը հավաստող փաստաթղթի, որակի փորձաքննության անցկացման արդյունքների մասին համապատասխան փաստաթղթի, հայտատուի անձը հաստատող փաստաթղթի պատճենները, հողամասի (ցանքատարածություն համարվող) նկատմամբ սեփականության, վարձակալության կամ անհատույց օգտագործման իրավունքի պետական գրանցման վկայականների, իսկ վերաբնակեցման տարածքներում վկայականի բացակայության դեպքում՝ համայնքի ղեկավարի կողմից տրված համապատասխան տեղեկանքի և անձնագրերի պատճենները, հողամասի սեփականատիրոջ համաձայնությունը՝ հողատարածքում ցանք կատարելու վերաբերյալ:

4) ծրագրից օգտվելու պարտադիր պայման է հանդիսանում համայնքի վարչական սահմաններից դուրս գտնվող պետական սեփականություն համարվող գյուղատնտեսական նշանակության տարածքների դեպքում՝ շրջանի վարչակազմի, իսկ համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող գյուղատնտեսական նշանակության տարածքների դեպքում՝ համայնքի ղեկավարի կողմից տրված տեղեկանքը՝ եգիպտացորենի և արևածաղկի մշակաբույսերի դեպքում ոռոգման ջրով ապահովված լինելու կամ, ելնելով նշված հողատարածքում արձանագրված օդերևութաբանական ցուցանիշներից, տվյալ մշակաբույսերի մշակության համար պահանջվող կլիմայական գոտուն հողատարածքի համապատասխանության մասին:

5) սույն կետի 4-րդ ենթակետում նշված տեղեկանքը ստորագրում է նաև համապատասխան շրջանի համայնքը սպասարկող գյուղատնտեսը:

6) պետական աջակցություն կտրամադրվի այն հողօգտագործողներին, ովքեր հանրապետության գոտիական առանձնահատկություններին համապատասխան (ցանքաշրջանառություն կիրառելու անհրաժեշտ պայմանների առկայության դեպքում) կիրառում են ցանքաշրջանառություն.

7) սերմերի նպատակային օգտագործման և արժեքի մասնակի սուբսիդավորման նպատակով նախարարի հրամանով ստեղծվում է հանձնաժողով.

8) հանձնաժողովը Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերի կողմից ցանք կատարած հողօգտագործողների մասին տեղեկությունների ներկայացման վերջնաժամկետից հետո, ուսումնասիրում է ներկայացված փաստաթղթերը, ստուգում դրանց ճշտությունը, ընդհանրացնում և հիմնադրամ է ներկայացնում դրական եզրակացություն ստացած հողօգտագործողների ցանկը՝ նշելով հողօգտագործողի տվյալները և տրամադրվող ֆինանսական միջոցների չափը, պետական աջակցության տրամադրման գործընթացն ապահովելու նպատակով.

9) ծրագրում ընդգրկված մշակաբույսերի մշակության համար ձեռք բերված սերմերի արժեքի մասնակի սուբսիդավորումը կիրականացվի մինչև յուրաքանչյուր տարվա հուլիսի 1-ը, նախարարության կողմից ներկայացված համապատասխան տեղեկությունների հիման վրա.

10) Արցախի Հանրապետությունում սեփականության, վարձակալության և անհատույց օգտագործման իրավունքով հատկացված վարելահողերում մշակած գարնանացան մշակաբույսերից ստացված բերքի հիմնադրամի պահեստներում իրացման (մթերման) 1 կիլոգրամի դիմաց տրամադրվում է լրավճար՝ համաձայն N 3 աղյուսակի.

11) Հիմնադրամը յուրաքանչյուր տարվա բերքի մթերման գործընթացն ավարտելուց հետո, տեղեկություններ է ներկայացնում նախարարություն (ոչ ուշ, քան մինչև նոյեմբերի 30-ը)՝ նշելով բերք հանձնած հողօգտագործողի անունը, ազգանունը, հայրանունը, անձը հաստատող փաստաթղթի համարը, մթերված բերքի քանակը.

12) նախարարությունը սույն կետի 11-րդ ենթակետում նշված տեղեկությունները ստանալուց հետո, տասնօրյա ժամկետում ընդհանրացնում և կազմակերպում է պետական աջակցության տրամադրման գործընթացը.

13) Հիմնադրամը համապատասխան ֆինանսական միջոցները ստանալուց հետո, հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում հողօգտագործողներին է վճարում բերքի իրացման (մթերման) դիմաց սահմանված լրավճարները:

18. Բանջարաբուսության մշակաբույսերի մշակությամբ և (կամ) ջերմամրանային տնտեսությամբ, զբաղվող անձանց անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրում՝

1) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչական սահմաններում սեփականության, վարձակալության և անհատույց օգտագործման իրավունքով հատկացված վարելահողերում հողօգտագործողներին անհատույց տրամադրվում է՝

ա. բանջարեղեն մշակելու համար 1 հեկտարի դիմաց 300 000 ՀՀ դրամ միանվագ գումար (պարտադիր պայման է հանդիսանում մեկ հողակտորի մակերեսը ոչ պակաս, քան 0,5 հեկտար լինելը (ամբողջական հողատարածք)),

բ. ջերմատնային տնտեսությամբ զբաղվողներին ջեռուցվող ջերմատան համար 1 հեկտարի դիմաց 6 000 000 ՀՀ դրամ (1 քառակուսի մետրի դիմաց՝ 600 ՀՀ դրամ), ջեռուցվող ջերմատան համար 1 հեկտարի դիմաց 3 000 000 ՀՀ դրամ (1 քառակուսի մետրի դիմաց՝ 300 ՀՀ դրամ) (պարտադիր պայման է հանդիսանում մեկ ջերմատան մակերեսը ոչ պակաս, քան 100 քառակուսի մետր լինելը)։

2) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերը ընդհանրացնում և յուրաքանչյուր տարվա մինչև մայիսի 1-ը և օգոստոսի 1-ը երկու փուլով նախարարություն են ներկայացնում սույն կետի 1-ին ենթակետի «ա» պարբերությունում ընդգրկված հողօգտագործողների վերաբերյալ տեղեկություններ՝ համաձայն N 4 աղյուսակի։

3) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերը ընդհանրացնում և մինչև յուրաքանչյուր տարվա մարտի 1-ը նախարարություն են ներկայացնում սույն կետի 1-ին ենթակետի «բ» պարբերությունում ընդգրկված հողօգտագործողների վերաբերյալ տեղեկություններ՝ համաձայն N 5 աղյուսակի։

4) սույն ծրագրի 1-ին կետով սահմանված անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրման նպատակով նախարարի հրամանով ստեղծվում է հանձնաժողով։

5) հանձնաժողովն Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերի կողմից տեղեկությունների ներկայացման վերջնաժամկետից հետո, ուսումնասիրում է ներկայացված փաստաթղթերը, ստուգում դրանց ճշտությունը, ընդհանրացնում և տասնօրյա ժամկետում հիմնադրամ է ներկայացնում դրական եզրակացություն ստացած՝ բանջարեղենի մշակությամբ և (կամ) ջերմատնային տնտեսությամբ զբաղվող հողօգտագործողների կամ տնտեսվարողների ցանկը՝ նշելով տվյալները և տրամադրվող ֆինանսական միջոցների չափը, պետական աջակցության տրամադրման գործընթացն ապահովելու նպատակով։

6) սույն կետի 1-ին ենթակետով նախատեսված աջակցությունն անհատույց կտրամադրվի հիմնադրամի միջոցով՝ հանձնաժողովի կողմից ներկայացված համապատասխան տեղեկությունների հիման վրա։

7) սույն ծրագրի ֆինանսավորումն իրականացվում է յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեով այդ նպատակով նախատեսված միջոցներով։

19. Ծխախոտի մշակությունից ստացված բերքի իրացման (մթերման) դիմաց լրավճարի տրամադրում՝

1) Արցախի Հանրապետությունում սեփականության, վարձակալության և անհատույց օգտագործման իրավունքով հատկացված վարելահողերում մշակած ծխախոտից ստացված բերքի իրացման (մթերման) դիմաց տրամադրվում է լրավճար՝ 1 կիլոգրամի դիմաց 20 ՀՀ դրամ գումարի չափով։

2) լրավճարը տրամադրվում է Արցախի Հանրապետության տարածքում գործող ընկերություններին մթերված բերքի դիմաց։

3) մթերող ընկերությունները յուրաքանչյուր տարվա ծխախոտի բերքի (հումքի) մթերման գործընթացն ավարտելուց հետո, տեղեկություններ են ներկայացնում նախարարություն (ոչ ուշ, քան մինչև նոյեմբերի 30)՝ նշելով բերք հանձնած հողօգտագործողի անունը, ազգանունը, հայրանունը, անձը հաստատող փաստաթղթի համարը, մթերված բերքի քանակը։

4) սույն ծրագրի ֆինանսավորումն իրականացվում է յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեով այդ նպատակով նախատեսված միջոցներով:

5) մթերող ընկերությունները համապատասխան ֆինանսական միջոցները ստանալուց հետո, հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում հողօգտագործողներին են վճարում ծխախոտի բերքի իրացման (մթերման) դիմաց սահմանված լրավճարը:

20. Կարկտապաշտպան ցանցերի տեղադրման դեպքում անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրում՝

1) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչական սահմաններում սեփականության, վարձակալության և անհատույց օգտագործման իրավունքով հատկացված վարելահողերում հիմնադրված այգիներում ռիսկերի մեղմման գործընթացում ռազմավարական մեծ նշանակություն ունեցող կարկտահարության դեմ պայքարում սեփական միջոցներով կարկտապաշտպան ցանցաշերտերի տեղադրման դեպքում անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրում, համակարգի արժեքի 50 տոկոսի չափով, բայց ոչ ավելի քան 4 000 000 ՀՀ դրամ մեկ հեկտարի հաշվարկով:

2) պարտադիր պայման է հանդիսանում այգու հողատարածքի նվազագույն 0.5 (ամբողջական հողատարածք) և առավելագույնը 10.0 հեկտարի չափը:

3) Արցախի Հանրապետության շրջանների վարչակազմերը ընդհանրացնում և մինչև յուրաքանչյուր տարվա դեկտեմբերի 1-ը սույն կետի 1-ին ենթակետով նախատեսված աշխատանքների ավարտից հետո, նախարարություն են ներկայացնում տեղեկություններ, համապատասխան պետական աջակցության տրամադրման գործընթացն ապահովելու նպատակով:

4) Նախարարի հրամանով ստեղծված հանձնաժողովի կողմից յուրաքանչյուր տարի ուսումնասիրվում և ստուգումներ են իրականացվում սույն կետի 1-ին ենթակետերով սահմանված անհատույց ֆինանսական միջոցների տրամադրման նպատակով:

4.ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

21. Սույն ծրագրի իրականացումից ակնկալվող արդյունքներն են՝

1) գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության և ստացվող բերքի որակի բարձրացում:

2) մոլախոտային բուսականության, հիվանդությունների և վնասատուների դեմ պայքարի անհրաժեշտության նվազեցում:

22. Ծրագրի իրականացումից յուրաքանչյուր տարի նախատեսվում է՝

1) ցանել ավելի քան 10000 հեկտար գարնանացան մշակաբույսեր:

2) վերամշակող ընկերություններում հողօգտագործողներից մթերել ստացված ծխախոտի ամբողջ հումքը:

3) ֆինանսական միջոցներ տրամադրել շուրջ 100 հեկտար բանջարաբուստանային մշակաբույսերի մշակության համար:

4) ֆինանսական միջոցներ տրամադրել շուրջ 6 հեկտար ջերմատնային պայմաններում բանջարեղենի մշակության համար:

23. Յուղատու և ընդեղեն մշակաբույսերը, հնդկացորենը և բանջարաբուստանային մշակաբույսերը հումք են հանդիսանում վերամշակող ընկերությունների համար: Յուղատու մշակաբույսերի վերամշակումից ստացված ձեթը, ընդեղեն մշակաբույսերից՝ հատիկը, հնդկացորենից՝ հնդկաձավարը և բանջարեղենից՝ պահածոները հանդիսանում են առաջին անհրաժեշտության պարենամթերք և ունեն մեծ դեր ու նշանակություն մարդու օրգանիզմի նորմալ գործունեության համար: Կերային մշակաբույսերից ստացվում է անասնակեր, որը կնպաստի անասնաբուծության զարգացմանը:

24. Բուսաբուծության համալիր զարգացման ծրագրի իրագործման համար պահանջվող ներդրումները 2021 թվականի համար ներկայացված են N 6 աղյուսակում:

Արցախի Հանրապետության շրջաններում 1 հեկտար պտղատու և հատապտղատու այգիների հիմնադրման համար անհրաժեշտ տնկիների քանակը և արժեքի մասնակի սուբսիդավորման գումարը ըստ մշակության տեխնոլոգիայի

Հ/հ	Պտղատեսակը	Տնկման սխեման ըստ մշակության տեխնոլոգիայի (միջշարային x միջբնային)		Մեկ հեկտարի հաշվով տնկիների քանակը ըստ մշակության տեխնոլոգիայի (հատ)		Փոխհատուցման ենթակա գումարը (ՀՀ դրամ)	
		ավանդական	ինտենսիվ	ավանդական	ինտենսիվ	ավանդական	ինտենսիվ
1	նռնենի	4x4	4x2,5	625	1000	100000	150000
2	խաղող	3x2	3x1	1667	3334	1000000	2000000
3	խնձորենի	5x4	4x2,5	500	1000	300000	600000
4	տանձենի	5x5	4x3	400	833	320000	800000
5	սերկևիլենի	5x4	4x3	500	833	400000	650000
6	զկռենի	5x4	5x3,5	500	570	500000	570000
7	կեռասենի	6x6	4x3	278	833	208500	800000
8	բալենի	6x6	4x3	278	833	208500	800000
9	սալորենի	5x5	5x3	400	667	300000	500000
10	նշենի	5x5	4x3	400	833	260000	800000
11	հոնենի	5x4	5x3	500	667	500000	650000
12	արևելյան խուրմա	5x5		400		320000	
13	ընկուզենի	10x10	8x6	100	208	100000	200000
14	տխլենի	5x4	5x2,5	500	800	175000	280000
15	թթենի	10x10		100		100000	
16	թզենի	6x6	5x4	278	500	139000	500000
17	կիվի		3x2		1667		1000000
18	ծիթենի	6x6	4x4	278	625	278000	625000
19	ազնվամորի		2x0,5		10000		1500000
20	մոշենի		2x1		5000		1500000
21	այլ					200000	

Արցախի Հանրապետության շրջաններում նոր հիմնադրված պտղափուր և հատապտղափուր այգիների մասին

Հ/Հ	Համայնք	Ա.Ա.Հ	անձնագրային փվյալները	պտղափուր սակը	փարածքը (հա)	մշակության փեխնոլոգիան
1						
2						
3						
...						
Ընդամենը՝ շրջանում						

Գարնանցան մշակաբույսերի սերմացուի արժեքի մասնակի սուբսիդավորման, աջակցության չափի և փրամադրվող լրավճարի մասին

Հ/Հ	Մշակաբույսը	Ցանքի նորման (կգ/հա)	Սերմացուի արժեքի մասնակի սուբսիդավորում (%)	Սերմացուի մեկ կիլոգրամի դիմաց փրամադրվող աջակցության չափը ոչ ավելի քան (ՀՀ դրամ)	Մթերված արտադրանքի մեկ կիլոգրամի դիմաց փրամադրվող լրավճար (ՀՀ դրամ)
1	Եգիպտացորեն (հատիկ)	20	50	1500	10
2	Հնդկացորեն	100	70	350	15
3	Արևածաղիկ	4		2500	40
4	Կտավատ	60		450	15
5	Սոյա	60		400	50
6	Հլածուկ	6		600	50
7	Սիսեռ	100		700	30
8	Ոսպ	150		500	30
9	Ոլոռ	200		250	30
10	Սորգո	12		1000	10

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արցախի Հանրապետությունում բանջարեղենի մշակությամբ զբաղվող հողօգտագործողների վերաբերյալ

Հ/հ	Համայնք	Ազգանուն, անուն, հայրանուն	Անձնագրային փվյալները	Ընդհանուր մակերեսը (հեկտար)	Հեռախոսահամարը
1					
2					
3					
...					
Ընդամենը՝ շրջանում					

Արցախի Հանրապետությունում ջերմամրային փնտեսությամբ զբաղվող հողօգտագործողների վերաբերյալ

Հ/հ	Համայնք	Ա.Ա.Հ.	Անձնագրային փվյալները	Ընդհանուր մակերեսը քառ.մետր	որից		Հեռախոսահամարը
					ջեռ.	չջեռ.	
1							
2							
3							
...							
Ընդամենը՝ շրջանում							

Բուսաբուծության զարգացման ծրագրի իրագործման համար պահանջվող ներդրումները 2021 թվականի համար

Հ/հ	Մշակաբույսի կամ միջոցառման անվանումը	Նախատեսվում է մշակել (հա)	Ցանքսի կամ տնկման նորմա (կգ, հատ/հա)	Համախառն բերք (տ)	Ապրանքանյութի պահանջը (կգ, հատ)	Անհատույց դրամական միջոցների տրամադրում (ՀՀ դրամ)	Լրավճար մթերված բերքի դիմաց (ՀՀ դրամ)	Ընդամենը ֆինանսական միջոցներ (ՀՀ դրամ)	ԱՀ 2021 թվականի պետական բյուջե
1	Եգիպտացորեն (Պիոներ)	500	20	2000	10000	15000000	20000000	35000000	35000000
2	Հնդկացորեն	2000	100	2800	200000	70000000	42000000	112000000	112000000
3	Արևածաղիկ	1000	4	1500	4000	10000000	60000000	70000000	70000000
4	Կտավատ	4000	60	5200	240000	108000000	78000000	186000000	186000000
5	Սոյա	300	60	300	18000	7200000	15000000	22200000	22200000
6	Հլածուկ	100	6	100	600	360000	5000000	5360000	5360000
7	Սիսեռ	750	100	900	75000	52500000	27000000	79500000	79500000
8	Ոսպ	330	150	330	49500	24750000	9900000	34650000	34650000
9	Ոլոռ	1000	200	1200	200000	50000000	36000000	86000000	86000000
10	Սորգո	20	12	20	240	240000	200000	440000	440000
11	Կորնզան	650				32500000		32500000	32500000
12	Առվույտ	350				17500000		17500000	17500000
13	Ծխախոտ	100		1500			30000000	30000000	30000000
14	Բանջարաբոստանային մշակաբույսեր	100				30000000		30000000	30000000
15	Ջերմատնային տնտեսություն	6				25500000		25500000	25500000
16	Այգեգործություն	150				230000000		230000000	230000000
17	Կարկտապաշտպան ցանց	25				100000000		100000000	100000000
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		11381				773550000	323100000	1096650000	1096650000

ԱՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԱՇԽԱՏԱՎԱԿԱՋՄԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏ
ԼԱԶԱՐՅԱՆ

Ա.